

Introduktion til

OVERVEJELSER

- om scenekunstens uddannelser i Danmark, en materialesamling

Udgivet april 2011 af Foreningen Uafhængige Scenekunstnere

Uddrag af OVERVEJELSER

- om scenekunstens uddannelser i Danmark, en materialesamling.

Indholdsfortegnelse for denne introduktion

Indholdsfortegnelse	s. 1
Et nyt blik	s. 2
En ny Scenekunstuddannelse	s. 3
Om indholdet	s. 4
Citater fra materialesamlingen	s. 5
Bidragssydere til materialesamlingen	s. 7
Slutninger og begyndelser - eller hvordan ser barnet ud?	s. 8
Uafhængige Scenekunstnere	s.12

Udgivet af Uafhængige Scenekunstnere, april 2011

Redaktion: Anette Asp Christensen, Christine Fenz, Jette Lund

Website i forbindelse med OVERVEJELSER: www.scenekunstnere.dk/overvejelser

Denne publikation er støttet af Kunstrådets scenekunstudvalg

Et nyt blik

Inkl. uddrag fra redaktionens forord

Dette introduktionsskrift er tiltænkt den travle læser, der gerne vil danne sig et hurtigt overblik over denne materialesamling om scenekunstens uddannelser i Danmark. En materialesamling vi har valgt at kalde OVERVEJELSER.

Det tremandsudvalg (Teaterudvalget), som Kulturministeriet i 2009 nedsatte til at gennemgå teaterlandskabet, med henblik på en længe tiltrængt revision af teaterlovgivningen, opfordrede til at undersøge scenekunstens uddannelser i Danmark. Udvalget understregede det manglende udbud af scenekunstudannelser rettet mod 'det udvidede teaterbegreb'.

Derfor besluttede foreningen Uafhængige Scenekunstnere at forsøge at samle materiale til et øjebliksbillede af de konkrete forhold, sådan som de opleves af nogle af de mennesker, der arbejder inden for dette 'udvidede teaterbegreb'. Som et meget kært barn har også dette felt mange navne. Vi har valgt at kalde det performancekunst. I materialesamlingen redegør vi for dette valg.

Uafhængige Scenekunstnere og redaktionsgruppen mener, at en performanceuddannelse er en nødvendig investering for fremtidens scenekunst skabt på dansk grund. Vi ønsker derfor at bidrage til at opkvalificere diskussionen om en sådan uddannelse for performancekunst, dens forudsætninger og dens indhold. Inden for denne udgivelses rammer forsøger vi at belyse temaet fra så mange vinkler som muligt.

Materialesamlingen OVERVEJELSER samler fakta og personlige erfaringer fra et bredt udsnit af professionelle scenekunstnere og scenekunstneriske uddannelser. I en række aktuelle indlæg og interviews skriver internationale og danske fagfolk bl.a. om den traditionelle opfattelse af faglighed i scenekunst, hvad praksis- og perceptionsbaseret forskning betyder for nybrud i scenekunst, samt det stigende behov for de entreprenørielle færdigheder hos fremtidens scenekunstner.

For at sætte et nordisk og internationalt perspektiv på den nuværende uddannelses- og forskningsstruktur inden for scenekunst i Danmark, inkluderer materialesamlingen portrætter af nogle få uddannelser, i Tyskland og i Norden. Bl.a. beskriver Heiner Goebbels og Phillip Schulte tankerne bag the Giessen Institute for Applied Theatre Studies i Tyskland. Mange års erfaring inden for uddannelse og forskning beskrives i et interview med bl.a. Annette Arlander, leder af overbygningsuddannelsen "Live Art and Performance Studies" ved The Theatre Academy i Helsinki. Dermed tager samlingen de første skridt mod at kortlægge hvilke udfordringer de danske scenekunstneriske uddannelser står overfor, hvis de skal imødekomme den udvikling, der efterspørges fra flere sider i det danske kulturlandskab.

Materialet er omfattende. Denne udgivelse kan ikke rumme alle de aspekter, der er dukket op. Vi har derfor lavet et website til materialesamlingen, hvor man på en blog kan henvise til relevant materiale, skrive sin mening, komme med forslag, lave sin egen uddannelsescase, og hvor vi løbende kan opdatere materialesamlingens indhold.

Hvad vi har samlet i OVERVEJELSER og efterfølgende på bloggen, kan imidlertid ikke træde i stedet for den gennemgribende undersøgelse af hele det frie scenekunsthelt, som vi også efterlyste i "Rå Hvidbog" (udgivet af Uafhængige Scenekunstnere i 2010). Den er der fortsat behov for. Vi håber imidlertid, at nærværende materialesamling kan bidrage konstruktivt til arbejdet i det kulturministerielle udvalg for scenekunstens uddannelser, som igangsættes i foråret 2011 - mens OVERVEJELSER udkommer.

En Ny Scenekunstuddannelse

'This school does not educate actors for the existing institutions, but artists for an unknown future.'

Sådan lød mottoet for Teaterakademiet i Helsinki ind til for få år siden. En uddannelse med et stort og relevant erfaringsgrundlag ift. fødekæden mellem scenekunst, forskning og uddannelse.

For når nye scenekunstformer myldrer frem, og fremhæver væsentligheden af idéen, konceptet, konteksten, processen og publikumsrelationen, samtidig med at alle udtrykselementer ligestilles: Fysiske, visuelle, auditive, sprogligt/litterære, rumlige, relationelle og andre - så udfordres den hierakiske arbejdsdeling, som har dannet sig omkring den konvention, der baserer sig på 'det litterære' som omdrejningspunktet. De fleste institutionsteatre har konstrueret funktionerne i produktionsapparatet til netop dette bestemte koncept.

Også skuespilleruddannelserne, som vi kender dem i Danmark i dag, er konstrueret til netop denne 'litterære' konvention, sådan at det kan være svært at skelne mellem hvad der årsag og hvad der er virkning. Det er derfor vigtigt, at implicite værdisættelse bliver trukket frem i lyset - derved synliggøres også *værdierne* af de traditioner, som bæres af denne konvention, og *værdien* af den undervisning, som gives i forlængelse heraf.

Vi ønsker på ingen måde at forkaste traditionerne, vi regner dem for nødvendige og værdifulde, kunstnerisk såvel som kulturelt. Det er dog nødvendigt at skabe bevidsthed om traditionerne og de konventioner, de indebærer. Det er ingen selvfølge, at de findes, og ingen selvfølge, at de forbliver.

Hvad uddannelser kan og bør kunne, er at udvikle håndværk til de aktuelle såvel som de fremtidige former. Men hvis det foreliggende 'håndværk' gøres absolut, og man kun kan få øje på de værktøjer, man allerede kender og kan bruge, så kan nye former aldrig udvikle deres fulde potentiale.

Derfor er der nu behov for at rydde bordet og se på, hvad vi har, og hvad vi har brug for.

Uafhængige Scenekunstnere og redaktionen bag OVERVEJELSER mener at der er brug for en ny grunduddannelse af performancekunstnere.

Om indholdet

Konkret består OVERVEJELSER af artikler og interviews med lederne af de eksisterende og nedlagte scenekunstuddannelser i Danmark, samt fire udvalgte uddannelser i udlandet. Derudover indeholder den bidrag af en lang række scenekunstnere – bl.a. Erik Pold, Mette Ingvarsen og Anders Mossling - der beskriver deres 32 vidt forskellige uddannelsesforløb. Der afsluttes med en samling perspektiver på scenekunstuddannelse, som giver input til situationen her i Danmark. Her er bidrag fra danske og internationale fagfolk, fra Danmark bl.a. Kitt Johnson, Jesper de Neergaard og Lene Kobbernagel. Endelig gives der et skitseret bud på en undervisningsplan for en ny uddannelse i performancekunst.

Vores arbejde med materialesamlingen tager bl.a. udgangspunkt i et symposium afholdt d. 7. november 2010 på Archauz i Aarhus, arrangeret af Entré Scenen og Scenekunstens Udviklingscenter i Odsherred. Her følger en kort oversigt over udgivelsens indhold:

- **Scenekunstnerens vej til scenekunsten.**
Vi har valgt at indlede med at lade et udsnit af scenekunstnere få ordet. 32 forskellige bidragsydere fortæller om den helt særlige sti, som de hver især har valgt at gå ad for at blive scenekunstnere.
- **Scenekunstuddannelser i Danmark.**
De eksisterende scenekunstuddannelser i Danmark har fået ordet. Til yderligere belysning af dagens situation for scenekunstuddannelsernes område bringer vi beskrivelser af nogle nu lukkede uddannelser. Vi slutter denne del af materialesamlingen med en meget kort og summarisk gennemgang af de danske scenekunstuddannelsers historie siden 1961, hvor det første Kulturministerium blev oprettet.
- **Scenekunstuddannelser i Europa.**
I dette afsnit har vi samlet bidrag fra nogle aktuelle uddannelsesstilbud i udlandet. Skolerne i Norge og Tyskland har gennem deres levetid været søgt af en række danske elever, mens færre har fundet til Finland. Imidlertid er Finland langt fremme særligt hvad angår forskning.
- **Scenekunstuddannelsens Struktur.**
Da hele det danske uddannelsessystem er i gang med at implementere den såkaldte Bologna-model, har vi givet denne model et afsnit for sig selv.
- **Synspunkter og Visioner.**
Endelig bringer vi en samling perspektiverende indlæg og artikler, der hver har en egen synsvinkel på vores overordnede tema: En ny scenekunstuddannelse i Danmark.
- **Slutninger og begyndelser.**
Vi afslutter materialesamlingen med nogle af redaktionens synspunkter, som vi sætter til diskussion, og bringer en kort skitse til en performanceuddannelse.

Som ved den "Rå Hvidbog" har vi bestræbt os på at lade materialet tale for sig selv. Hvor vi har ment at redaktionelle bemærkninger har været relevante, er de tydeligt afmærkede.

Citater fra materialesamlingen

"Performance Art practice has from its outset questioned the idea of the clear denotation of text belonging to theater, the object to visual art, sound to music, space to architecture and the body to dance and rather set the artists' body and self at the center of artistic investigation. In this way it spans different, new sets of relationships and associations"

Karen Kipphoff, professor ved Kunsthøgskolen i Bergen, Norge, s. 202

"Hvad er det så det kan, dette alternative scenekunst-uddannelsesmiljø? Det kan rendyrke en enkelt genre, forfine et håndværk til det yderste. Det kan specialisere en elev gennem andre indlæringsmetoder, som f.eks. mesterlærerprincippet med et ganske unikt resultat til følge. Men frem for alt kan det løbende være med til, at gøre vores scenekunst herhjemme tidssvarende og rig ved også at uddanne elever grundlæggende indenfor det fysiske, det stoflige og det visuelle udtryk i scenekunsten og lade dem komme med kvalificerede bud på hvordan disse udtryk integreres i teatret, uadskilleligt fra ordet og psykologien."

Lotte Faarup, kunstnerisk leder af FORSØGSSTATIONEN s.252

"DOCK anpassar vi inte undervisningen till den rådande marknaden utan har som målsättning att den enskilda studeranden i slutändan utgör sin egen marknad och har utvecklats till en självständig scenkonstnär som förhåller sig konstruktivt kritisk till ett föränderligt samhälle"

Dick Idman, Professor i scenframställning, s.188

"En ny uddannelse må have sit udgangspunkt i en form for modsætning: Det ikke-illuderende, det ikke-formbare; samt nogle færdigheder, der ser scenerummet omkring publikum grundlæggende anderledes, end det konkrete/ abstrakte sted for tiden og handlingen"

Jesper De Neergaard, kunstnerisk Leder, Entré Scenen i Århus, s.228

"Hvor man traditionelt har betragtet skuespilleren som udøvende kunstner, med teksten som udgangspunkt, er der for længst opstået en skabende skuespiller, både som skabende kunstner og som aktør i en sammenhæng, der ikke nødvendigvis er styret af en tekst eller et manus, men som udfolder sig som performance, fysisk teater, standup – og så videre og så videre"

Carsten Burke Kristensen, tidligere leder af Scenografuddannelsen v/ STS s. 242

"One of the reasons why it is particularly important to establish methods of artistic research in circus education is the risk of being trapped within a training culture where the major focus is on the repetition of the trick. As a consequence of this, there is also another risk within circus education, namely the one of producing an opposition between the technical and the artistic aspects of circus."

Camilla Damkjær, research fellow, Stockholm s. 237 og 238

“Man kan måske sige, at hovedformålet med undervisningen [på Odin Teateret, red.] dybest set var at udvikle eleverne til selvstændige individer, der på baggrund af en række overførte principper, i undervisningssituationen, for scenisk tilstedeværelse, blev i stand til at udvikle deres egen faglighed.”

Ulrik Skel, koordinator, Odin Teateret, s. 121

“At NTA (Norwegian Theatre Academy) students take part in discovering and forming the methods. This is challenging and sometimes frustrating because there is no one there to tell you the formula of how to solve a problem. The learning is about finding your own way. You could also say that the most important thing to learn at NTA is how to learn and how to develop and practically use knowledge. This connects to the most useful skill of any artist: to be able to see the perceived reality from different perspectives. It is a valuable skill, which artists can offer other fields in society.”

Camilla Eeg-Tverbakk, leder for skuespil ved Norwegian Theatre Academy s. 197

Bidragyderne til materialesamlingen

Case Stories:

Signe Løve Anderskov, Tove Bornhøft, Sissel Romme Christensen, Anne Dalsgaard, Loui Danckert, Kasper Daugaard, Gertrud Exner, Hanne Trap Friis, Henrik Vestergaard Friis, Samuel Gustavsson, Kristjan Ingimarsson, Mette Ingvarsen, Nina Kareis, Katrine Karlsen, Thomas Knuth-Winterfeldt, Svend Erik Kristensen, Helene Kvint, Pete Livingstone, Vera Maeder, Anders Mossling, Line Paulsen, Lars Dahl Pedersen, Erik Pold, Ida Marie Rasmussen, Tali Razga, Cecilie Ullerup Schmidt, Christian Schrøder, Petrea Søe, Inge Agnete Tarpgaard, Tina Tarpgaard, Sara Topsøe-Jensen, Mette Aakjær

Indlæg og Interviews:

Sverre Rødahl, rektor ved States Teaterskole i København, **Eva Jørgensen**, rektor ved Skuespillerskolen ved Aarhus Teater, **Søren Møller**, rektor på det danske Musical Akademi, **Ulrik Skeel**, koordinator på Odin Teatret, **Martin Elung**, leder af Scenekunstens UdviklingsCenter i Odsherred, **Jette Kjær Nielsen**, leder af AFUK, **John Andreasen**, lektor og fagleder ved Dramaurgi Århus Universitet, **Stig Jarl**, lektor og fagleder på afdeling for Teater og Performance Studier ved Københavns Universitet, **Birgit Skou**, rektor ved Nordisk Teaterskole (1989-1999), **Michail Belinson**, Gitis Scandinavia, **Jette Lund**, dramaturg, **Nullò Frachini**, kunstnerisk leder af Cantabile 2 og leder af School of Stage Arts, **Professor Heiner Goebbels /academic staff Philipp Schulte**, Giessen Institute for Applied Theatre Studies, **Professor Esa Kirkkopelto**, The Performing Arts Research Centre at The Theatre Academy in Helsinki, Finland, **Professor Annette Arlander**, head of the MA-programme "Live Art and Performance Studies" at The Theatre Academy in Helsinki, **Dick Idman**, Professor i scenframställning, **Mikko Bredenberg**, Skuespiller, **Serge Von Arx**, Kunstnerisk leder for Scenografi ved Akademi for Scenekunst, Fredrikstad, Norge, **Camilla Eeg-Tverbakk**, kunstnerisk leder for skuespil ved Akademi for Scenekunst, Fredrikstad, Norge, **Anne Berit Løland**, Administrativ leder ved Høgskolen i Østfold, **Ragnheidur Skúladóttir**, the Theatre and Dance Department at Iceland Academy of the Arts, **Karen Kipphoff**, professor ved Kunsthøgskolen i Bergen, Norge, **Jesper de Neergaard**, kunstnerisk leder af Entré Scenen, Aarhus, **Lene Kobbernagel**, cand.mag, underviser, forfatter, **Stuart Lynch**, performance kunstner, **Camilla Damkjær**, research fellow Stockholm, **Carsten Burke Kristensen**, scenograf, **Jens Albinus**, **Lotte Faarup**, instruktør i Det Olske Orkester, kunstnerisk leder af Forsøgsstationen, **Karen Vedel**, danser, ph.d., projektforsker, **Sheila de Val**, konstitueret leder af skolen for Moderne Dans, **Martin Lyngbo**, teaterchef Mungo Park, **Kitt Johnson**, performancekunstner og Kunstnerisk leder, X-act.

Slutninger og begyndelser - eller hvordan ser barnet ud?

Uddrag af redaktionens afsluttende indlæg

Vi har nævnt og gentager her vores grundsynspunkt, nemlig at der er brug for en grunduddannelse for performancekunstnere - herefter refereret til som 'uddannelsen'. Den erfaring, som vi har fået ved at arbejde med materialet, bekræfter vores synspunkt, men tillægger det desuden vigtige nuancer, som vi i det følgende vil ridse op.

Det store spørgsmål er *hvordan* - hvad skal der undervises i, hvem er de studerende og i hvilken struktur?

Efter at have været igennem de mange, meget forskellige bidrag til denne materialesamling, er det vanskeligt, for ikke at sige umuligt at konkludere entydigt på spørgsmålet *hvordan*. Det ser vi heller ikke som vores opgave. Materialet peger imidlertid på nogle delkonklusioner, som vi vil forsøge at indkredse.

At institutionalisere revolutionen

I løbet af det sidste halve århundrede er meget blevet forsøgt på scenekunstudannelsernes område. I 1960'erne var f.eks. Statens Teaterskole 'revolutionerende' i forhold til en stor del af det daværende teaterlandskab. I 1980'erne mente Nordisk Teaterskole at være det nødvendige alternativ. Enhver ny uddannelse har set sig selv som et opgør med tidligere tider, eller som en nødvendig modsætning til det eksisterende. Vi mener, at det er på tide at gøre op med oppositionstænkningen.

Vi har fremragende scenekunstudannelser i Danmark, men vi mangler noget.

Vi finder det derfor nødvendigt at 'institutionalisere' disse revolutioner. Det kulturministerielle udvalg går snart i gang med sit arbejde, og vi mener det er vigtigt, at udvalget gør status og opsamler de erfaringer, der er gjort på det uddannelsesmæssige område. Ved at samle og beskrive de uddannelsesmæssige tiltag, der har været i Danmark i nyere tid, håber vi med denne udgivelse at kunne bidrage til at danne den platform, hvorfra beslutningerne om og springet ind i fremtiden tages.

Denne skabelse af en fælles platform er essentiel for at kunne komme videre. Uden denne forringes scenekunstmiljøets og beslutningstagernes muligheder for at anvende den indsamlede viden konstruktivt. Scenekunstmiljøet og dets uddannelser risikerer at blive ofre for historiens gang, uden at være bevidst om den historiske konstruktion, man indgår i.

I et nyt lys

I erkendelsen af de behov, der - efter vores mening - eksisterer, og som blandt andet begrundes i indlæg her i OVERVEJELSER, er der brug for at se scenekunstneren i et nyt lys. Vi mener, at der er brug for at nedlægge det kunstigt opretholdte skel mellem de uddannelsesinstitutioner, som må forske og de, som pt. ikke må. Det gavner ikke udviklingen af scenekunstudannelserne i Danmark, at de opfattes som håndværksfag. Både en kommende uddannelse, skuespilleruddannelserne og øvrige uddannelser på de statslige skoler bør udvikles og fornyes løbende, med respekt for de kunstneriske aspekter. Uddannelse er forskning, såvel for den studerende som for den, der har påtaget sig funktionen som lærer. Esa Kirkkopelto siger:

"If you are worried about the future of your art, then you are necessarily entering into pedagogical questions. It is so obvious that it is almost needless to say, but we need research in order to develop pedagogics." (side 176)

Forskning er nødvendig både for skuespilleruddannelsen, danseuddannelsen, instruktøruddannelsen og alle de øvrige scenekunstneriske uddannelser såvel som for performanceuddannelsen.

Hvad kan vi lære af udland, cases og andre erfaringer?

I udlandet har der, som man kan se det i vore cases, i mange år været uddannelser, som har opbygget og udviklet nye forståelser af scenekunstabegrebet. Nogle har taget udgangspunkt i dansen, andre i de scenekunstneriske strømninger, som ofte betegnes som performance, og som bl.a. har rødder i de visuelle kunstarter.

I Danmark ser det ud som om man fra officielt hold har stillet sig tilfreds med, at Odin Teatret gennem en menneskealder har varetaget den primære forskning på dette scenekunstneriske område.

Den situation vi har i dag, hvor de private performanceuddannelser er lukkede (henholdsvis Nordisk Teater Skole i Århus og School of Stage Art ved Cantabile 2), kan være udgangspunkt for en lang ørkenvandring, eller den kan blive indledningen til en ny positiv æra.

De nu nedlagte tiltag skal ikke gentages. Tiden er en anden i dag. De erfaringer, som er gjort på disse uddannelser, og som er gjort af herboende scenekunstnere uddannede i udlandet, skal selvfølgelig ikke kastes bort, men skal være med i den erfaringspulje, som skal danne grundlag for at skabe en uddannelse, der kan pege fremad. Kitt Johnson formulerer det således:

"Jeg har meget, meget stor respekt for det, de lavede på Nordisk Teaterskole og det, de lavede på School of Stage Arts. Jeg synes det er supervigtigt, og det er et stort tab, at vi mistede dem....

Men - hvis man skal tænke på en ny uddannelse, så synes jeg faktisk, at man i stedet for at gå tilbage og sige: "Lad os genskabe de uddannelser som forsvandt" - så skal vi prøve at gå et skridt videre og gøre noget, som er meget mere radikalt, nemlig gradvist at begynde at opløse faggrænserne." (side 271)

Dette statement rejser en række interessante spørgsmål, hvis man forudsætter, at en sådan opløsning af faggrænserne indebærer en bevidsthed om egen faglighed.

Er denne gradvise opløsning af faggrænserne et spørgsmål om at lade scenekunstnere med forskellig baggrund mødes på en overbygning, for så at skabe tværfaglige værker? Er man danser, skuespiller, scenograf og har man således allerede en grunduddannelse et andet sted fra? Eller kunne man forestille sig at denne stillen spørgsmålstegn ved faggrænserne allerede ligger implicit i en særlig faglighed, nemlig performancekunstnerens? Vi mener ja, og ud fra de erfaringer vi har samlet, mener vi, at denne faglighed i store træk kunne beskrives således:

- 1) den bevidste afsøgning og udfordring af konventioner og genrer,
- 2) den bevidste ligestilling af udtryksmidler og den deraf følgende kollektive skabelsesproces,
- 3) den bevidste afsøgning og udfordring af grænsen mellem identitet og fremmedgørelse, mellem subjekt og objekt, mellem producent og publikum,
- 4) den bevidste afsøgning og udfordring af grænsen mellem fiktion, illusion og virkelighed, og
- 5) den bevidste afsøgning og udfordring af de givne 'sandheder' i den virkelighed, vi deler.

Uddannelsen til performancekunstner vil være en grunduddannelse i at blive kunstner, inden for det scenekunstabfelt, som vi her har valgt at kalde performance.

En sådan uddannelse vil beskæftige sig med et bredt performancebegreb og kræver en høj grad af teoretisk refleksion. Den studerende skal lære at forholde sig til forskellige diskurser, teoretiske, såvel som praktiske. At blive uddannet som performancekunstner *fra begyndelsen* indebærer en udfordring af den kritiske refleksion og af metodebevidsthed. Samt ikke mindst åbenheden overfor eksperimentet, evnen til at sætte spørgsmålstegn ved fundamentet.

Ud fra denne materialesamling konkluderer vi at uddannelsen skal være en bacheloruddannelse, en akademisk uddannelse med kunstnerisk praksis. Erfaringer fra bl.a. Art and Performance Studies' ved The Theatre Academy (TeaK) in Helsinki, Finland er med til at underbygge denne konklusion. (se evt. interview med Annette Arlander, (side 182 + side 192))

Vi taler her om en uddannelse, som uddanner kunstnere til kunstformer, de selv skal skabe og som vi endnu ikke kender. Uddannelsen vil desuden have den væsentlige funktion, at den danner basis for undersøgelser, erfaringsopsamling og udvikling, samt forskning.

Hvad kan vi lære om det at uddanne sig til kunstner

Hvilke læringsprincipper skal en sådan kunstnerisk uddannelse bruge? Er det de studerende selv, der skal fortælle, hvad de vil lære, sådan som Martin Elung fra Scenekunstens Udviklingscenter synes at mene:

”...we need to work together to start changing the schools and the theatres. We need to start developing the theatres and schools for the future. But how do we create a school for the future – when we know we cannot predict the future. Well for one thing: We can stop pretending that we know what the students should learn. Instead, we should use all our capacity to provide the best teaching and best teachers to support the students own learning goals. We should use all our capacity to let the students develop the future performing art”. (side 126)

Eller skal der være en plan? Skal skolen "undervise i et bestemt kunstnerisk udtryk", som Sverre Rødahl spørger i sit indlæg ved symposiet i Aarhus. Spørgsmålet falder i forbindelse med rapporten 'Veje til udvikling', som efterspørger uddannelser til "andre scenekunstneriske udtryk".

- Can or should “artistic expressions” be taught in an art school?
  - Or is it up to the student to find his/her expression, language and form?
  - Is that the task of a school? Or the student during school and after school?
- What we will be discussing here today is hopefully not schools limiting the students' artistic expression." (side 106)

Sverre Rødahls spørgsmål indikerer, at han ikke ser den undervisning, som sker på STS, som en, der giver et bestemt - eller flere mulige - 'kunstneriske udtryk'. Det er præcis denne opfattelse, vi udfordrer ved at sige, at der findes andre måder at være på scenen på end 'acting', og andre sceniske metoder end den psyko-fysiske metode. Der er brug for at gøre op med den opfattelse, at *skuespillerens* faglighed er hele *scenekunstens* faglighed. Når det gælder performanceuddannelsen skal hver studerende hjælpes til at erkende og forfine sit eget 'kunstneriske udtryk' - sit eget sprog.

Der skal undervises i 'kunstneriske udtryk' på en kunsthøjskole, af historiske grunde, men også fordi den studerende - for at kunne finde sit eget udtryk, kunstneriske sprog og sin egen form - må præsenteres for de erfaringer, vi har gjort os gennem tiden, og som de producerende, professionelle scenekunstnere stadig gør sig – lige nu. Den aktuelle samtids-scenekunst afspejler de diskussioner og problemer, som samtidskunsten slås med. Derfor skal der undervises i hvad begrebet 'kunstnerisk udtryk' betyder, i relation til koncept, proces og resultat - der skal orienteres om forskellige 'kunstneriske udtryk' fx i forbindelse med kunst- eller teaterhistorie.

En performanceuddannelses hovedopgave er at understøtte den enkelte studerendes proces henimod at finde et eget kunstnerisk sprog og at give plads til den studerendes egne forsøg. Uddannelsen må se det som sin opgave at respondere på den studerendes arbejder, med bevidsthed om de værdistrukturer, der opleves og reflekteres fra. Uddannelsen må også se det som sin opgave at udvikle evner og muligheder, som den studerende i første række ikke selv var opmærksom på. Centralt for dette er også, at lærerkræfterne er engagerede i scenekunstens aktuelle problemer, gerne gennem deres eget kunstneriske virke.

Dette forekommer os at være noget af det vigtigste, som vi kan udlede af de erfaringer, som befinder sig i denne materialesamling.

Slutninger eller en ny begyndelse?

Som skrevet ovenfor er det umuligt at konkludere noget entydigt - hvilket heller aldrig har været hensigten med denne udgivelse. Men vi håber, at vi har givet mulighed for at man fra en række forskellige perspektiver kan gøre sig grundige overvejelser.

Det er ikke nemt at standse en, der aspirer til scenekunstner. Det kan vi se ud af de cases, som denne materialesamling præsenterer. Det er heller ikke nemt at standse scenekunsten som sådan.

Det performative samfund af i dag er et samfund, som er ved at blive sig sin performativitet bevidst. Vi kan endnu mindre i dag end tidligere undvære specialisten i kunsten at lyve, mens man taler sandhed, og at tale sandhed, mens man lyver.

En uddannelse som arbejder med performance som kunst vil sætte vores opfattelse af virkeligheden under debat. Det er en nødvendig debat.

En ny uddannelse indenfor performancekunst i Danmark skal ikke erstatte uddannelsen af skuespillere. Den skal sikre, at vi i Danmark uddanner råstof, der kan være med til at sikre udviklingen af scenekunsten i bred forstand.

* * *

Download hele OVERVEJELSER fra www.scenekunstnere.dk eller se materialet på www.scenekunstnere.dk/overvejelser

Uafhængige Scenekunstnere

Uafhængige Scenekunstnere (US) blev stiftet 2005. Foreningen er en interesseorganisation og et kulturpolitisk talerør for de professionelle, frie scenekunstnere med base i Danmark. Hovedformålet er at synliggøre feltet og forbedre produktionsvilkårene for den risikovillige scenekunst i Danmark.

De uafhængige eller frie scenekunstnere er som hovedregel ikke fast tilknyttet en institution, men arbejder selvstændigt - som individer, kollektivt eller i et ensemble - eller i co-produktioner med forskellige instanser. De generelle arbejdsbetingelser er freelance-ansættelser.

Uafhængige Scenekunstnere (US) havde ved årsskiftet 2010/11 omkring 100 professionelle scenekunstnere som medlemmer. Vore medlemmer kan anskues som entreprenører og arbejdsgivere for andre kunstnere i det øjeblik, de igangsætter en produktion. I Sverige bruger vor kollegiale organisation Teatercentrum begrebet 'ophavsperson' om iværksættende kunstnere som fx vore medlemmer. En væsentlig del af Scenekunststudvalgets frie midler tildeles kunstnere, som er medlemmer af US.

Det er vigtigt at pointere, at det ikke er æstetik, men produktionsvilkår, som er fællesnævneren for US' medlemmer. Hvis man antager, at der i det frie felt er mulighed for at operere mere risikovilligt end i institutionelle sammenhænge, kan man sige at US' repræsenterer en vigtig del af 'Udviklingsafdelingen' for scenekunst i Danmark.

US har siden stiftelsen i 2005 arbejdet målrettet på at blive et kulturpolitisk talerør for de frie scenekunstneres behov. Foreningen har optrådt som høringspartner i en række kulturpolitiske sager – senest i forbindelse med diskussionerne omkring Åben Scene i København. Foreningen indgår desuden i en række nationale og internationale netværk. I 2009 afholdt US den internationale konference "Creating Conditions" og i 2010 udgav vi på baggrund af konferencen "Rå Hvidbog - en materialesamling vedrørende den frie scenekunst i Danmark." (kan downloades fra www.scenekunstnere.dk)

US har bragt de frie, professionelle scenekunstnere frem i søgelyset, så det frie felts særkender, produktionsvilkår og betydning for scenekunsten i Danmark står betydeligt stærkere overfor politikere, bevillingsmyndigheder og kollegiale miljøer end for fem år siden. Men der er endnu opgaver at varetage: Udover at US skal have udpegningsret til både Statens Kunstfonds og Statens Kunstråds repræsentantskaber (uanset hvordan strukturen bliver efter en evt. revision af kunststøtten), arbejder US også for at det frie scenekunsthelt bliver skrevet ind i den kommende reviderede teaterlov. Med inspiration fra Norge vil US slå et slag for begrebet 'kunstnerisk ligestilling', hvor den frie scenekunst anerkendes som et stabilt producerende felt af lige så stor vigtighed som de mere synlige institutioner.

www.scenekunstnere.dk